

STIFTELSEN för
STRATEGISK FORSKNING

2017-08-10

Dnr U2017/00732/F

SSF dnr zA17.0046

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
Forskningspolitiska enheten
103 33 Stockholm

Yttrande avseende Oredlighetsutredningens betänkande SOU 2017:10

”Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning”

Om reglering av misstänkt oredlighet i forskning

Utredningens förslag att oredlighet i forskning ska prövas nationellt av en statlig myndighet

Stiftelsen för Strategisk Forskning anser i linje med utredningsuppdraget att det behövs en enhetlig, effektiv och rättssäker hantering av ärenden för utredning av oredlighet i forskning.

Vi uppfattar att den föreslagna oberoende Oredlighetsnämnden kan fungera som en lösning på de anförda problemen, men att denna innehåller vissa oklarheter och innebär möjlig försämring jämfört med dagens system, vilka bör utredas vidare för en optimal lösning, enligt:

- 1 Betänkandet berör alltför kortfattat hanteringen av riskerna med avprofessionalisering och ineffektivitet [sid 50/51] vid lärosätet när uppgiften att utreda oredlighet i forskning från forskningsutföraren till en annan myndighet. Ansvar och befogenheter bör normalt följas åt inom en organisation.
- 2 Utifrån allvaret i oredlighetsärenden är tidsdräkten från anmälan till utredning och beslut av synnerligt värde. Här saknas en bedömning från utredningsbetänkandet om hur den föreslagna nya Oredlighetsnämnden kommer att påverka processtiden, men riskerar öka tiden då lärosäten emellanåt kommer att anmodas göra en första utredning.
- 3 *Carpe Data* – säkra data direkt. Tiden från anmälan till aktion för att säkra data (labböcker och datafiler, mm) är kritisk för en utredning om forskningsfusk. Betänkandet för ett resonemang (Kap 101.1, sid 180/1 om att forskningsutföraren ska behöva göra en första bedömning inför det att ärendet ska anmälas och ev. tas upp av Oredlighetsnämnden. Här uppstår alltså risk för både tidsspillan och förlorat bevismaterial.

- 4 Utsattheten för den som anmäler måste minimeras, med avseende på dennes karriär, t ex om visselblåsaren är en doktorand eller annan utsatt person i beroendeställning till den anmälde. Här riskerar oredlighetsnämndsreformen som den föreslås ge ett sämre skydd än idag; jfr förslagen 12.2.3 och 1.3 om ändring i offentlighets- och sekretesslagen, där ny lydelse skulle bli: "24 Kap. 10§ 2 [...] *Sekretessen enligt denna paragraf gäller inte heller för uppgift om vem som har väckt frågan om oredlighet eller den person som misstanken riktas mot. [...]*"
- 5 Det saknas en konsekvensanalys om tröskeln för att anmäla höjs eller sänks om en Oredlighetsnämnd inrättas. Se det ur visselblåsarens perspektiv – hur uppfattas möjligheten till anonymitet och att ordningen återställs?

Om utredningens förslag (Alt. 3) *inte* genomförs, behöver det som anges som Alt. 1 (dvs tillämpningen i nuvarande system) stramas upp, något som även praktiseras i Finland, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland samt i sina väsentliga delar även USA. Det blir en fördel om Sverige har liknande hantering som de länder vi sampublicerar mycket med. Det är idag reglerat i Högskolelagen att UoH ska upprätthålla god sed och utreda misstankar om oredlighet i forskning inom den egna organisationen. Till sitt stöd kan UoH inhämta ett yttrande från Expertgruppen för oredlighet inom Centrala etikprövningsnämnden. Expertgruppen bör i så fall förstärkas efter de kompetenser och normerande instruktioner som utredningen beskriver för en tänkt oredlighetsnämndsmyndighet. Överklagandemöjlighet kan också med fördel införas enligt Alt. 2 i betänkandet.

En nationell definition av oredlighet i forskning ***Utredningens förslag att oredlighet ska definieras i lag***

SSF sätter ett stort värde på att forskningsutförarna och -finansiärerna enas kring en nationellt enhetlig definition av oredlighet i forskning. Vi anser att denna bör tillämpas i respektive forskningsutförarens tjänsteordning och befattningsbeskrivningar. Som en större forskningsfinansiär deltar vi gärna i arbetet för en sådan definition.

Om en oredlighetsdefinition införs i lagtext är det som utredningen skriver lämpligt med en sluten definition (FFP: fabricering, förfalskning och plagiering), även om fall av fusk riskerar slinka emellan. Om utredningens förslag *inte* genomförs, bör en öppen definition användas för forskningsutförarnas tillämpning likt vad ESF gör (dvs FFP och andra allvarliga avvikelser från god forskningssed).

Utredningens förslag att oredlighet ska definieras i lag som "allvarliga avvikelser från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning.

SSF föreslår lägga till en punkt till definitionen med syftet att skydda visselblåsare (jfr. am. NSF):

"(2) Vedergällning i varje form mot en person som utan illvilja har rapporterat eller framfört information om misstänkt eller påstådd oredlighet i forskning."

Övrig kommentar

Sid 43, 43: Bör kompletteras med att det bland ledamöterna i Oredlighetsnämnden ska finnas ledamöter med erfarenhet av arbete med frågor om oredlighet i forskningen (utöver god forskningssed, emedan de två ges olika reglering i betänkandet och förslag till ny lagtext).

Beslutande

Lars Hultman

Vd

Föredragande

Joakim Amorim

Programchef